

WWW zdroje o UNIXu

Unix – návody, příkazy

UNIX --- přednášky na FI

<http://www.fi.muni.cz/usr/brandejs/unix/>

UNIX --- materiály ke cvičení na VŠE

<http://nms.vse.cz/unix/unix.html>

Linux --- dokumentační projekt, kniha od CPressu

<http://www.cpress.cz/knihy/linux>

Neziskový server na podporu UNIXu

<http://www.penguin.cz/>

Root.cz – recenze, diskuse o různých distribucích

<http://www.root.cz/>

Proč používat Linux

<http://proc.linux.cz/>

Linux software

<http://www.linuxsoft.cz/>

Zpravodaj UVT - návody, příklady, co nového na UVT

<http://www.ics.muni.cz/zpravodaj/>

Wikipedie o UNIXu:

<http://cs.wikipedia.org/wiki/UNIX>

UNIX

Základní práce s terminálem --- přihlášení:

login:

uživatel zadá své uživatelské jméno, které mu bylo přiděleno

password:

uživatel zadá své heslo, které je povinen udržet v tajnosti. 6- 8 znaků, netriviální, obsahuje ne-alfanumerické znaky (\$, @, #, &, !, ?, ., ...).

Odhlášení:

exit ↵

Uživatel je povinen řídit se Pravidly

Domovský adresář HOME... po přihlášení se nastaví jako pracovní adresář

Př.:

```
cp □ /home/evaf/pravidla □ /home/login ↵
```

... zkopírování pravidel do domovského adresáře

```
more □ pravidla ↵
```

... prohlížení souboru po stránkách

V domovském adresáři jsou systémové soubory:

.profile ... spouští se při nalogování, nastavuje proměnné, shell, terminál, vykoná uživatelské aliasy,...

Jednoznačná identifikace uživatele v systému ... uživatelské číslo UID (user ID).

Každý živatele je členem minimálně jedné skupiny ... GID (group ID).

UID a GID se vypíší příkazem **\$ id**

Uživatel chrání svá data i sebe pomocí **přístupových práv** (čtení/kopírování, zápis/modifikace, provedení)

Speciální uživatel – **root** – jediný uživatel, kterému se přístupová práva nekontrolují
= systémový administrátor

Obecný tvar UNIXovského příkazu

jméno_příkazu □ -volby □ jméno souboru(event. souborů) ↵

Spojování příkazů:

příkaz1 && příkaz2 ↵

... příkaz2 se provede jen tehdy, když příkaz1 skončí *úspěšně*

příkaz1 || příkaz2 ↵

... příkaz2 se provede jen tehdy, když příkaz1 skončí *neúspěšně*

příkaz & ↵

... spuštění příkazu na pozadí

příkaz < vstupní soubor > výstupní soubor 2> výstupní soubor pro chybová hlášení ↵

... přesměrování vstupu, výstupu, chybových hlášení

příkaz 1 | příkaz2 ↵

... | = trubka = roura = zařízení, které posílá výstup z 1.příkazu na vstup 2.příkazu.

Zástupné znaky ve jménech souborů (maska, filtr):

* ... zastupuje libovolný počet znaků, včetně prázdného (mezera)

? ... zastupuje právě jeden znak

[] ... shoduje se s kterýmkoliv (jedním) znakem v závorce

[]* ... shoduje se s nula nebo více znaky, které jsou v závorce

Př.:

ls □ example? ↵

... vypíše soubory example1, example2, exampleA, ...

ls □ ex* ↵

... vypíše soubory exot, example.doc, exitus, exAM,...

rm □ example.[0-9] ↵

... smaže soubory example.0, example.1, example.2, ..., example.9

ls □ [aA]* ↵

... vypíše soubory A, a, animal, axes, Azurit,...

Vybrané příkazy UNIXu

passwd ↵

... změna uživatelského hesla

date ↵

... datum a čas

Př.:

```
date □ +"%m" ↵
```

... formát výstupu [%n --- nový řádek, %y --- year, %d --- day, %h --- hour]

```
date □ +"Dnes je: %nden: %d %mesic: %m %nrok: %y" ↵
```

Př.:

```
date > datum1 ↵
```

... přesměrování výstupu příkazu date do souboru datum1

```
date >> datum1 ↵
```

... připojení výstupu příkazu date k již existujícímu souboru datum1

```
date > datum2 ↵
```

```
cat □ datum? > data ↵
```

... spojení souborů datum1 a datum2 do souboru data

time

... měří délku procesu

Př.:

```
time □ date ↵
```

... změří délku vykonávání příkazu **date**

echo

... "ozvěna" --- opakuje to, co se zadá jako argument, užitečné k výpisu proměnných.

Př.:

```
echo □ HOME ↵
```

... počítač odpoví *HOME*

```
echo □ $HOME ↵
```

... počítač odpoví tím, □že vypíše obsah proměnné HOME */home/login* --- jméno domovského adresáře

Nápověda:

man příkaz

... manuál ke každému příkazu

Př.:

man man ↵

... manuál k příkazu **man**. Aneb UNIX v kostce

apropos řetězec

... které příkazy obsahují řetězec

whatis příkaz

... 1 řádková nápověda

Práce se soubory a adresáři:

ls □ **volby** □ **soubory/adresáře**

... výpis souborů nebo adresářů, asi 30 voleb, lze použít zástupné (expanzní) znaky ve jménech souborů (*, ?, [],...)

Př.:

ls qq* ↵

... vylistuje všechny soubory, jejichž jméno začíná na *qq*

ls text?.txt ↵

... vylistuje všechny soubory, které mají na místě ? jakýkoliv 1 znak

ls -a ↵

... výpis všech souborů včetně tzv. skrytých, tj. jejich jména začínají tečkou "."

ls -F ↵

... výpis všech souborů, adresáře jsou označeny /, spustitelné programy *

ls -t ↵

... výpis všech souborů a seřazení podle času poslední změny

Př.:

ls -l ↵

... tzv. dlouhý výpis souborů a adresářů

Vypíše se:

drwxr-xr-x	5	evaf	group	512	Nov	8	1994	amber
-rw-r--r--	1	evaf	group	851	Feb	4	10:00	backup
drwxr-xr-x	2	evaf	group	512	Sep	6	1995	bin

r,w,x ... přístupová práva

ls -l > vypis ↵

... výpis adresáře se uloží do souboru *vypis*

ls -l | more ↵

... výpis adresáře po stránkách.

cat

... výpis souborů, případně spojování

Př.:

```
cat □ pravidla
```

... vypíše soubor pravidla.

```
cat □ soubor1 □ soubor2 > soubor3 ↵
```

... spojí soubor1 a soubor2 do souboru3

```
cat soubor1 >> alles ↵
```

... připojí soubor1 k souboru alles

more soubor

... vypsaní obsahu souboru po stránkách

mkdir jmeno

... vytvoření adresáře *jmeno*

Př.:

```
mkdir □ /home/login/bin ↵
```

... vytvoří se adresář bin

rmdir jmeno

... smazání prázdného adresáře *jmeno*

pwd

... vypsaní pracovního (aktuálního) adresáře.

cd □ adresář

... přechod do jiného adresáře.

Př.:

```
cd ↵
```

... návrat do domovského adresáře /home/login

```
cd □ /home/evaf/unix ↵
```

... skok do jiného adresáře

```
cd □ .. ↵
```

... přechod do adresáře o úroveň výš

```
cp □ vstupni_soubor □ vystupni_soubor ↵
```

... kopírování souborů

Př.:

```
cp □ /home/evaf/unix/bb □ /home/login ↵
```

... zkopírování souboru *bb* do domovského adresáře

```
cp □ /home/evaf/unix/* □ unix ↵
```

... zkopírování všech (expanzní znak *) souborů z adresáře */home/evaf/unix* do uživatelského adresáře *unix*.

```
mv □ vstupní_soubor □ výstupní_soubor ↵
```

... přejmenování souboru nebo přemístění do jiného adresáře.

```
rm soubor(y)
```

... smazání souboru(ů), ev. adresářů.

```
ln □ zdrojový_soubor □ cílový_soubor ↵
```

... podobný efekt jako **cp**, ale nevytvoří se nová položka na disku, pouze vazba (odkaz) na soubor.

Př.:

```
ln □ /home/evaf/bin/c1 □ /home/login/bin ↵
```

... přilinkování skriptu *c1* do adresáře *bin*. Změny, které provede vlastník (*evaf*), se projeví i v linku (*c1* musí mít přístupová práva *755*).

```
wc soubor
```

... zjištění počtu řádků, slov, znaků v souboru

```
grep "<regulární výraz>" soubor
```

... vyhledávání výrazů v souborech. Možnost použití regulárních výrazů pro vyhledávání. Více "**man** □ **regex**" (regular expressions).

Př.:

```
grep □ energy □ vysledek_vypoctu.dat
```

...vyhledá a vypíše všechny řádky obsahující řetězec "energy"

```
grep □ "^Energy □ = □" vysledek_vypoctu.dat
```

... vyhledá a vypíše všechny řádky začínající (^) řetězcem *Energy*, po němž následuje znak "=" obalený mezerami.

```
grep "EPtot" vysledek_vypoctu.dat > enepotencialni.dat
```

... vyhledání řetězce *EPtot* v souboru a přesměrování výsledku vyhledávání do souboru *enepotencialni.dat*

Midnight Commander

Spuštění:

```
mc ↵
```

Levý				Pravý			
Jméno	Délka	Modifikace		Jméno	Délka	Modifikace	
	VYŠ-ADR				VYŠ-ADR		
/..				/..			
~CD	17	2.úno	2005	~CD	17	2.úno	2005
/Desktop	4096	25.srp	13:20	/Desktop	4096	25.srp	13:20
/Mail	4096	4.úno	2005	/Mail	4096	4.úno	2005
~WIN	9	3.úno	2005	~WIN	9	3.úno	2005
/amber	4096	1.bře	2006	/amber	4096	1.bře	2006
/bin	4096	18.srp	15:29	/bin	4096	18.srp	15:29
/bin_mmpbsa	4096	20.čec	2005	/bin_mmpbsa	4096	20.čec	2005
/obrazky	4096	23.kvě	09:12	/obrazky	4096	23.kvě	09:12
/soft	4096	17.srp	12:45	/soft	4096	17.srp	12:45
/text	4096	29.srp	11:10	/text	4096	29.srp	11:10
/tmp	4096	30.srp	14:03	/tmp	4096	30.srp	14:03
/traj	4096	3.srp	11:47	/traj	4096	3.srp	11:47
/vmdplugins	4096	9.kvě	13:43	/vmdplugins	4096	9.kvě	13:43
/vypal	4096	29.kvě	14:26	/vypal	4096	29.kvě	14:26
/win_backup	4096	3.srp	11:16	/win_backup	4096	3.srp	11:16
/www	4096	24.kvě	09:27	/www	4096	24.kvě	09:27
!FLASHKA	11	3.úno	2005	!FLASHKA	11	3.úno	2005
alpha_beta_gamma.in	987	23.bře	2005	alpha_beta_gamma.in	987	23.bře	2005
alpha_gamma.in	2609	22.bře	2005	alpha_gamma.in	2609	22.bře	2005
readedm.tcl	4970	16.úno	2006	readedm.tcl	4970	16.úno	2006
sean_hand	1512	22.srp	16:24	sean_hand	1512	22.srp	16:24
/..				readedm.tcl			

Tip: C-x p vloží na příkazovou řádku jméno aktuálního adresáře.

[evaf@navillo ~]\$

1Nápověd 2MenuUž 3Prohlíž 4Editace 5Kopirov 6Přesun 7NovýAdr 8Smazat 9HlMenu 10Konec

Nahrazuje příkazy:

ls, cp, mv, rm, mkdir, rmdir

edituje, zobrazuje soubory, ...

Zjištění, kdo pracuje v systému:

who nebo **w** nebo **finger**

Př.:

```
finger @dior.ics.muni.cz ↵
```

... výpis uživatelů právě pracujících na počítači *dior*

Archivování a komprese:

tar □ **<volby>** □ **<soubory, adresáře>**

... archivování, sbalení adresáře do jednoho souboru

gzip soubor

... komprese souboru, vzniká soubor.gz

gunzip soubor

... dekomprese souboru něco.gz

Př.:

```
tar cf - adresar | gzip > adresar.tar.gz ↵
```

df

... zjištění zaplnění disku

du

... zjištění, kolik místa na disku zabírá aktuální adresář včetně podadresářů (velikost je udána v blocích)

alias definice_příkazu

... zjednodušení často používaných příkazů

Př.:

```
alias 'l=ls -l' ↵
```

... písmeno **l** teď zastupuje příkaz **ls -l**

touch novy_soubor

... vytvoření nového prázdného souboru

Přístupová práva

Vypíšu se příkazem `ls -l`

```
- - - - -  
      user group  all  
d  rwx  rwx  rwx
```

1.znak:

- ... obyčejný soubor

d ... directory = adresář

něco jiného speciální soubor

user ... 3 znaky vyjadřující oprávnění *vlastníka*

group ... 3 znaky vyjadřující oprávnění *skupiny*

all ... 3 znaky vyjadřující oprávnění *všech* uživatelů

<i>Symbol</i>	<i>Význam</i>	<i>Numerická hodnota</i>
r	soubor je povoleno číst	4
w	do souboru je povoleno zapisovat	2
x	soubor je povoleno spustit (provést)	1

Př.:

```
-rw-r----- 1 evaf group 851 Feb 4 10:00 backup  
drwxr-xr-x 2 evaf group 512 Sep 6 1995 bin
```

Soubor backup může číst uživatel *evaf* a skupina *group*. uživatel *evaf* může do souboru i psát. *all* nemají k souboru žádný přístup.

Adresář (d) *bin* je přístupný všem (uživateli, skupině i ostatním) pro čtení a vstup (provedení příkazu `cd`). Jen uživatel *evaf* tam smí vytvářet a rušit soubory.

Nastavení přístupových práv

`chmod` <požadovaná přístupová práva> <soubor(y)> ↵

Př.:

```
chmod  u+x  soubor ↵
```

... přidání práva spouštět soubor uživateli.

```
chmod go-r soubor ↵
```

... odebrání práva čtení skupině a ostatním.

```
chmod g+r soubor ↵
```

... přidání práva čtení skupině

Nastavení pomocí numerických hodnot:

- součet numerických hodnot práv ve trojicích.

Př.:

```
chmod 644 soubor ↵
```

... nastavení práv rw-r--r--

```
chmod 740 soubor ↵
```

... nastavení práv rwxr-----

Regulární výrazy

\$ man regexp

Regulární výrazy se využívají ve správě souborů (1. typ) nebo v řádkovém modu editoru VI a v příkazu **egrep** (2. typ – komplexnější – tabulka 2).

Odlišnosti obou typů – viz tabulka 1. V regulárním výrazu představují písmena a číslice sebe sama. Několik málo znaků má zvláštní význam.

Tabulka 1.

Správa souborů (příkazy `ls`, `mv`, `rm`, ...). Tzv. zástupné/expanzní znaky.

Znak	Význam
?	shoduje se s právě jedním znakem
*	shoduje se s 0 nebo více znaky
[ ]	shoduje se s kterýmkoliv (jedním) znakem v závorce
[!]	shoduje se s kterýmkoliv (jedním) znakem, který NENÍ v závorce
[ ]*	opakování znaků, tj. shoduje se s 0 nebo více znaky, které jsou v závorce

Př.:

`ls example?`

... vypíše soubory *example1*, *example2*, *example9*, *exampleA*, ...

`ls ex*`

... vypíše soubory *exot*, *example.doc*, *exitus.tex*, *exAM*, ...

`rm example.[0-9]`

... smaže soubory *example.0*, *example.1*, *example.2*,... *example.9*

`ls [aA]*`

... vypíše soubory *A*, *a*, *animal*, *axes*, *Azurit*,...

Tabulka 2.

Editor VI, příkaz `grep`

Znak	Význam
. (tečka)	shoduje se s právě jedním znakem
.*	(* = opakování), tj. shoduje se s 0 nebo více znaky
[ ]	shoduje se s kterýmkoliv (jedním) znakem v závorce

Znak	Význam
[^]	shoduje se s kterýmkoliv (jedním) znakem, který NENÍ v závorce
[ ]*	opakování znaků, tj. shoduje se s 0 nebo více znaky, které jsou v závorce
pro VI se dále používá	
\<	začátek slova
\>	konec slova
^	začátek řádku
\$	konec řádku
\(	začátek definovaného výrazu
\)	konec definovaného výrazu

Př.: pro VI v řádkovém modu:

/sample

... hledá slovo *sample*

/^sample

... hledá výskyt slova *sample* na začátku řádku

^<sa

... hledá slova začínající "sa", např. *sample*, *samuel*, *saXana*, ...

:1,3s/mrkev/salat/

... nahradí slovo *mrkev* slovem *salat* (každý 1. výskyt na řádku)

:g/mrkev/del

... v celém souboru hledej slovo *mrkev* a řádky, které je obsahují, smaž.

:g/mrkev/s//salat/g

... v celém souboru hledej slovo *mrkev* a tam, kde je najdeš, proved' nahrazení slovem *salat* - všechny výskyty na řádku.

:g^(Jan\) \(Novak\)s/^2 \1/g

... výsledek příkazu: v celém souboru se přehodí jméno a příjmení Jana Nováka.

Skripty

...dávkové soubory pro spouštění příkazů, výpočtů, analýz,...

Př.: příklad na vytvoření jednoduchého skriptu, který vypisuje čas.

Krok	Co dělat?	Příkaz
1.	vytvoř prázdný soubor	<code>touch muj_program</code>
2.	v Midnight Commanderu edituj soubor muj_program	F4
3.	do souboru vepiš tyto příkazy: <code>echo "Dnes je:"</code> <code>date</code> <code>echo "Pokracuj v praci!"</code>	
4.	ulož soubor a opusť editor	F2 (ulož), F10 (opusť)
5.	změň přístupová práva na <code>rwxr-xr-x</code>	<code>chmod 755 muj_program</code>
6.	spusť skript muj_program	<code>./muj_program</code>